

SOSYAL BİLİMLER VE EĞİTİM DERGİSİ

A Study on Cyber Bullying and Cyber Victimization in High School Students

Tuğba TUĞ KAROĞLU¹

The Ministry of Education, İpekyolu IMKB Science High School, Van, Turkey

Murat ÇILĞIN²

The Ministry of Education, İpekyolu IMKB Science High School, Van, Turkey

ABSTRACT

With the increasing use of mobile phones, computers, and internet in recent years, it has been frequent to see “cyberbullying” actions around such as vulgar and abusive speeches, threats, harassments, negative comments, and unauthorized photo sharing, as well as “cyber victimization”, wherein individuals or groups are exposed to technical or relational damaging behaviors and victimized in financial or spiritual terms due to these behaviors. In this study, which used the descriptive research method, it was aimed to examine the relationship between school types, grades, and genders of high school students and “cyberbullying” and “cyber victimization” levels. The study used the survey as the data collection tool. The sample of the research was comprised of all-grade female and male students in four types of schools, which are thought to be using internet more frequently and intensively, at secondary education level in İpekyolu district of Van province. The research data were analyzed using the SPSS 24.0 statistical package program with “t-test” and “One-Way ANOVA” methods. When the results of the research were examined, it was determined that there was no significant difference between “Cyberbullying” and school types. However, a significant difference was detected between “Cyber Victimization” and school types. When the relationship between the “Cyber Victimization” level and school types was examined, it was observed that science high school students were the most likely to experience “Cyber Victimization” compared to students of other types of schools. Examining the grades, it was observed to be remarkable that cyberbullying and cyber victimization are more common in smaller grades.

KeyWords: Cyberbullying, cyber victimization, internet

ARTICLE INFO

Received: 14.02.2020

Revisionreceived:

20.03.2020

Accepted: 22.03.2020

Published online:

25.05.2020

[1] Sorumlu yazar iletişim bilgileri:

Öğrt. Görevlisi

tugce.guzelyurt@hotmail.com

0507 347 84 39

Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalığı ve Siber Mağduriyeti Üzerine Bir Çalışma

Tuğba TUĞ KAROĞLU¹

Milli Eğitim Bakanlığı, İpekyolu İMKB Fen Lisesi, Van, Türkiye

Murat ÇILGIN²

Milli Eğitim Bakanlığı, İpekyolu İMKB Fen Lisesi, Van, Türkiye

ÖZET

Son yıllarda cep telefonu, bilgisayar ve internetin kullanımının artmasıyla "siber zorbalık" olarak tanımlanan kaba ve küfürlü konuşmaların, tehdit, taciz ve negatif yorumların, izinsiz fotoğraf paylaşımı gibi eylemler ve "siber mağduriyet" olarak tanımlanan birey ya da grubun teknik veya ilişkisel tarzda zarar verici davranışlara maruz kalması ve bu davranışlardan dolayı maddi ya da manevi olarak mağduriyet yaşaması durumları sıkça karşımıza çıkmaktadır. Betimsel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmada, lise öğrencilerinin okul türleri, sınıf düzeyleri ve cinsiyetleri ile "siber zorbalık" ve "siber mağduriyet" düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Van ili İpekyolu ilçesinde bulunan ve interneti kullanıldığı düşünülen Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi olmak üzere dört farklı okul türünden ortaöğretim kurumu ve bu kurumlarda okuyan her kademedeki kız ve erkek öğrencilerden oluşturulmuştur. Elde edilen veriler SPSS 24.0 istatistik paket programı kullanılarak "t-testi" ve "Tek Yönlü Anova" yöntemleri ile analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde "Siber Zorbalık" ile okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak "Siber Mağduriyet" ile okul türleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. "Siber Mağduriyet" düzeyi ile okul türleri arasındaki ilişki incelendiğinde Fen Lisesi öğrencilerinin diğer okul türlerindeki öğrencilere göre en çok Siber Mağduriyet yaşayan öğrenciler olduğu görülmüştür. Sınıf seviyelerine göre inceleme yapıldığında ise Siber zorbalığın ve siber mağduriyetin sınıf seviyesi düştükçe daha yaygın olduğu dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, siber mağduriyet, internet

MAKALE BİLGİSİ

Alınma

Tarihi:14.02.2020

Düzeltilmiş hali alınma

tarihi: 20.03.2020

Kabul Edilme Tarihi:

22.03.2020

Çevrimiçi yayınlanma

tarihi:25.05.2020

Giriş

Teknolojide yaşanan gelişmeler bilgi ve iletişim teknolojilerinin yayılımını da beraberinde getirmektedir. “Teknoloji çağı” olarak adlandırılan çağımızda cep telefonu ve internetin kullanımı her geçen gün artmakta ve yaşamın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmektedir (Soydaş 2011). Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de son yıllarda internet kullanma oranı giderek artmıştır. Bugün bakıldığında internet ve bilgi teknolojilerine rahatlıkla ulaşılabilmektedir. Bu imkân, çağımızın gereği olarak yetişkinlerde olduğundan daha fazla gençlerde mevcuttur. Teknolojinin yararları kadar zararlarının olduğu da bilinmektedir. Dolayısıyla, teknoloji anlamında imkanların üst düzeyde olması beraberinde bazı sorunları da getirmektedir. İnternet, bilgisayar, cep telefonu gibi imkanlara sahip olmak ve bu araçların neredeyse sınırsız olarak kullanılması ve denetlenememesi özellikle de gençlerde birtakım bağımlılıklara sebep olmaktadır. Kuşkusuz gelişen teknolojinin eğitime olan katkısı tartışılmaz seviyededir. Ancak bunun yanı sıra gelişen teknoloji beraberinde çeşitli sorunları da getirmektedir. Bu sorunlar arasında son yıllarda yapılan araştırmalardan da anlaşılacağı üzere öğrenciler arasında okulda ve çevresinde zorbalığın, yine öğrenciler arasında internet üzerinden siber zorbalık kavramının ön plana çıktığı görülmektedir.

Zorbalık; daha güçlü olan bir kişinin güçsüz olan bir kişiye karşı bilinçli ve kasıtlı olarak yaptığı zihinsel, fiziksel veya psikolojik zarar verme amacı güden sözel ya da fiili baskıdır. Zorbalığın okullarda, öğrenciler arasında ortaya çıkan türü ise akran zorbalığıdır ve akran zorbalığı okul dışından ziyade daha çok okul içinde meydana gelen bir davranıştır (Gürhan, 2017). Bunların yanı sıra, kullanıcılara birçok fırsat sunan internet teknolojileri aynı zamanda mahremiyet kaybı, kimliğini gizleyerek güvenlik sorunlarına neden olacak bazı riskleri beraberinde getirmiştir. Bu risklerden biri de sanal zorbalık olarak adlandırılan siber zorbalıktır. Siber zorbalık; cep telefonu, bilgisayar ve buna benzer iletişim araçları ile kasıtlı bir biçimde bireye ya da bir gruba yönelik zarar vermeyi amaçlayan bir davranış şeklinde tanımlanabilir (Arıca, 2011; Belsey, 2007; Hinduja ve Patching, 2009; Li, 2006; Yaman vd, 2011). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi ve bunun kötü amaçlı kullanımıyla birlikte araştırmacılar tarafından artık zorbalığın yeni bir formuyla, siber zorbalıkla ortaya çıktığı gözlenmektedir. Günümüzde akran zorbalığından daha fazla dikkat çekmeye başlayan siber zorbalık, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak kasıtlı olarak maddi ve manevi başkasına zarar vermeyi, psikolojik olarak kişiyi etkilemeyi içeren yeni bir şiddet türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Siber zorbalık birine zarar vermeye yönelik olarak dijital ortamda dijital araçlardan yararlanarak saldırganca davranışların tekrarlanmasıdır (Tokunaga, 2010). Günlük hayatta eğitim, haberleşme gibi faydalı amaçlar için kullanılan sosyal ağlar aynı zamanda siber zorbalığın taciz, alay etme, hakaret veya tehdit gibi başkalarına zarar verme aracı haline de gelmiştir (MacDonald ve Roberts- Pitmann, 2010; Raskauskas ve Stoltz, 2007). Siber zorbalıkta doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde saldırı söz konusu olmaktadır. Doğrudan saldırılar tehdit etme, müstehcen fotoğraflar, çizimler gönderme gibi sosyal davranışlardan oluşurken, dolaylı saldırılar ise herhangi bir özel bilgiyi e-posta yoluyla ifşa etmek veya kırıcı, aşağılayıcı tarzda taciz içeren mesajlar gönderme gibi davranışlardır (Hawker ve Boulton, 2000; Vandebosch ve Van Cheemput, 2009). Teknolojik araçlar vasıtasıyla zorbalık davranışları gösteren kişiler siber zorba olarak tanımlanırken, bu davranışlara maruz kalan ve zarar gören kişiler ise siber mağdur olarak tanımlanır (Betts, 2015). Genel olarak, sosyal ilişkilerde problem yaşayan, öz saygısı düşük olan kişilerin siber zorbalığa maruz kalarak siber mağduriyet yaşamaları daha fazla görülmektedir (Campfield, 2008).

Okullarda gerçekleştirilen zorbalık davranışları eğitimcilerin denetimiyle çerçevelenirken siber zorbalık, yaşanan mağduriyeti okul dışına taşımaktadır. Bu şekilde

zorbalık zaman ve mekândan bağımsız bir biçimde devam etmektedir. Bu da siber mağduriyet durumunu ortaya çıkarmaktadır. Siber mağduriyet, bireyin bilgi ve iletişim teknolojileri araçları kullanımı ile zarar verici davranışlara maruz kalması sonucu bu davranışlardan ötürü maddi veya manevi olarak mağduriyet yaşaması durumudur (Arıca vd, 2012). Bu konuyu daha iyi anlayıp çözüme kavuşturma noktasında, Türkiye'nin de dahil olduğu AB Komisyonu tarafından hazırlanan ve ortak bir platformda başvuruları alınan ve Türk Ulusal Ajansı tarafından hibelenen Erasmus+ Personel ve Öğrenci hareketliliği gibi yapılandırılmış kurslar ve örnek uygulamaların değişimi gibi bir çok proje de okullarda yapılmaktadır (ua.gov.tr).

Zorbalık davranışı sergileyen öğrenciler genel olarak zorba, mağdur ve zorba/mağdur olarak üç gruba ayrılır (Demirbağ vd, 201; Boulton ve Smith, 1994; Pişkin, 2002). Zorbalığı başlatan, zarar veren ve kendisi herhangi bir zorbalık yaşamayan kişiler “zorba” olarak tanımlanır. Zorbanın fiziksel ve psikolojik saldırgan davranışlarına tekrarlı olarak maruz kalan ve kendini savunmasız ve güçsüz gördüğü için bir karşılıklı bulunmayan kişiler “mağdur” olarak tanımlanırken kimi zaman zorba davranışlar sergileyip kimi zaman da zorbalığa maruz kalan kişiler de zorba/mağdur olarak tanımlanır (Bulgurcu, 2011).

Bu çalışmada lise öğrencilerinin siber zorbalık yapımları ile siber mağduriyet yaşamaları arasındaki ilişki cinsiyet, sınıf, okul türü bağlamında incelenmiştir. Lise öğrencilerinin siber mağduriyet düzeylerinin ne ölçüde olduğu ve siber zorbalık ile siber mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişki düzeyleri araştırılmıştır.

Yöntem

Betimsel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmada, öğrencilerin okul türleri, sınıf düzeyleri ve cinsiyetleri ile siber zorbalık düzeyleri ve siber mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu incelemede veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Bu anketler 24'er maddeden oluşan Siber Zorbalık Ölçeği – Ergen Formu (Arıca vd, 2012) ile Siber Mağduriyet Ölçeği – Ergen Formu (Arıca vd, 2012)'dir. Siber Zorbalık Ölçeği – Ergen Formundan alınacak en düşük puan 24 iken en yüksek puan da 96'dır. Siber Zorbalık Ölçeğinden 36 ve üstü puan alan katılımcılar “Siber zorba olmaya meyilli” olarak kabul edilmiştir. Siber Mağduriyet Ölçeği – Ergen Formundan alınacak en düşük puan 24 iken en yüksek puan da 48'dir. Siber Mağduriyet Ölçeği – Ergen Formundan 36 ve üstü puan alan katılımcılar “Siber mağdur” olarak kabul edilmiştir. Ankette aynı zamanda öğrencilerin cinsiyet, okul türü ve sınıf düzeyleri de sorulmuştur. Anketlerden elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 24.0 istatistik paket programı aracılığıyla ve Microsoft Office Excel 2010 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz için istatistiksel yöntem olarak “t-Testi” ve “Tek Yönlü ANOVA” testi uygulanmıştır.

Araştırmanın evrenini toplamda 80.160 öğrenci ve 258 eğitim kurumuna sahip, Van ili İpekyolu ilçesi oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise yine Van ili İpekyolu ilçesinde bulunan 28 ortaöğretim kurumu arasından, kız ve erkek öğrencilerden internet erişim imkanlarına daha çok sahip olan ve interneti daha sık ve yoğun kullanan öğrencilerin bulunduğu değerlendirilen, her okul türünden bir lise olmak üzere, Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, Mesleki Ve Teknik Anadolu Lisesi ile Anadolu İmam Hatip Lisesinden oluşan dört farklı tür ortaöğretim kurumu ve bu kurumlarda öğrenimine devam eden ve her kademedeki kız ve erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Ölçekler araştırmacılar tarafından örneklem grubuna elden dağıtılmıştır. Ölçekler ilgili bölüm öğrencilerine ortak sayıda dağıtılmamış, interneti günlük hayatında sık ve daha yoğun kullandığını ifade eden öğrencilere dağıtılmıştır. Araştırmaya adı geçen okullardan her birinden ve her kademesinden toplamda 401 öğrenci dahil edilmiştir.

Bulgular

Yapılan araştırmalar ve uygulanan anket formlarının analizleri sonucunda, farklı okul türlerinden öğrencinin katıldığı çalışmada yer alan 401 katılımcının 109'unun "Siber Zorba Olmaya Meyilli" oldukları ortaya çıkmıştır. Diğer bir analizde de yine aynı katılımcılardan 339'unun "Siber Mağdur" olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılanların %44'ü erkek öğrenci, %56'sı kız öğrencidir.

Tablo 1: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflarına göre dağılımları

Sınıf	Frekans	Yüzdelerik değer	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
Dokuz On	183	45,6	45,6	45,6
On bir	58	14,5	14,5	60,1
On iki	110	27,4	27,4	87,5
Toplam	50	12,5	12,5	100,0
	401	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin 183'ü (%45) dokuzuncu sınıf, 58'i (%14) onuncu sınıf, 110'u (%27) on birinci sınıf ve 50'si (%12) on ikinci sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır (Tablo 1).

Tablo 2: Araştırmaya katılan öğrencilerin okul türlerine göre dağılımları.

Okul türü	Frekans	Yüzdelerik değer	Geçerli yüzde	Kümülatif yüzde
Fen Lisesi	108	26,9	26,9	26,9
Anadolu Lisesi	97	24,2	24,2	51,1
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	106	26,4	26,4	77,6
İmam Hatip Lisesi	90	22,4	22,4	100,0
Toplam	401	100,0	100,0	

Araştırmaya Fen Lisesi'nden 108 (%26), Anadolu Lisesi'nden 97 (%24), Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nden 106 (%26) ve İmam Hatip Lisesi'nden 90 (%22) öğrenci katılmıştır (Tablo 2).

Tablo 3: Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ile Cinsiyet Arasındaki Standart Sapma ve Hata

Okul türü	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Ortalama	Hata
Siber_zorb_ort	Erkek	174	1,4143	,53608	4	,0406
	Kız	227	1,3768	,57141	3	,0379
Siber_magd_ort	Erkek	174	1,8762	,34793	8	,0263
	kız	227	1,8087	,2413		,0164

Tablo 4: *Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ile Cinsiyet Arasındaki İlişki t-Testi*

F		Sig.	t	df	Sig(2-tailed)	
Siber_zorb_ort	Varsayılan eşit varyanslar	,134	715	,668	399	,505
	Varsayılmayan eşit varyanslar			,673	383,110	,501
Siber_mag_ort	Varsayılan eşit varyanslar	,870	351	2,289	399	,023
	Varsayılmayan eşit varyanslar			2,185	293,908	,030

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ile Cinsiyet Arasındaki İlişisine bakmak için yapılan t-Testine göre Siber Zorbalık ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak Siber Mağduriyet ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ortalamalara bakıldığında erkek öğrencilerin sayısının (174) kız öğrencilere (227) oranla az olmasına rağmen Siber Mağduriyet ortalamaları 1.87 olarak ölçülmüş olup; araştırmaya katılan kız öğrencilerin ortalamasından (1.80) daha yüksek çıkmıştır (Tablo 4).

Tablo5: *Sınıf Seviyeleri ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki Standart Sapma ve Standart Hata*

N			Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
Siber_zor_ort	Dokuz	183	1,4688	,62922	,04651
	On	58	1,5093	,62195	,08167
	On bir	110	1,1909	,30931	,02949
	On iki	50	1,4258	,50971	,07208
	toplam	401	1,3931	,55598	,02776
Siber_mag_ort	Dokuz	183	1,8789	,31896	,02358
	On	58	1,7644	,26953	,03539
	On bir	110	1,8152	,25124	,02395
	On iki	50	1,8242	,29872	,04225
	toplam	401	1,8380	,29410	,01469

Tablo 6: *Sınıf Seviyeleri ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişki Tek Yönlü Anova Testi*

Bağımlı değişken	(I)Sınıf	(J) sınıf	Ortalama fark (I-J)	Standart Hata	Sig.
Siber_zor_ort	Dokuz	On	-,04053	,08189	,960
		On bir	,27790*	,06557	,000
		On iki	,04297	,08673	,960
	On	Dokuz	,04053	,08189	,960
		On bir	,31843*	,08819	,002
		On iki	,08351	,10488	,856
	On bir	Dokuz	-,27790*	,06557	,000
		On	-,31843*	,08819	,002
		On iki	-,23492	,09270	,056

Siber_mag_ort	On iki	Dokuz	-,04297	,08673	,960
		On	-,08351	,10488	,856
		On bir	,23492	,09270	,056
	dokuz	On	,11450*	,04404	,047
		On bir	,06372	,03526	,271
		On iki	,05470	,04664	,644
	on	Dokuz	-,11450*	,04404	,047
		On bir	-,05078	,04743	,708
		On iki	-,05980	,05640	,714
	On bir	Dokuz	-,06372	,03526	,271
		On	,05078	,04743	,708
		On iki	-,00902	,04985	,998
On iki	Dokuz	-,05470	,04664	,644	
	On	,05980	,05640	,714	
	On bir	,00902	,04985	,998	

Sınıf seviyeleri ile Siber Zorbalık arasındaki ilişkiye bakıldığında dokuzuncu sınıflar ile on birinci sınıflar arasında ve onuncu sınıflarla on birinci sınıflar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ortalamalara bakıldığında ise dokuzuncu sınıfların ortalaması 1.46, onuncu sınıfların ortalaması 1.50 ve on birinci sınıfların ortalaması 1.19 olarak görülmektedir. Sınıf seviyeleri ile Siber Mağduriyet arasındaki ilişkiye bakıldığında dokuzuncu sınıflarla onuncu sınıflar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Yani 9. Sınıflar ve 10. Sınıflar Siber Mağduriyet durumları birbirinden farklı çıkmıştır. Ortalamalar incelendiğinde ise dokuzuncu sınıfların 1.87 ve onuncu sınıfların da 1.76 ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Sınıf seviyeleri ile Siber Zorbalık arasındaki ilişkiye bakıldığında ise dokuzuncu sınıflar ile on birinci sınıflar arasında ve onuncu sınıflarla on birinci sınıflar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Yani 9.sınıflar ile 11. Sınıflar ve 9. Sınıflar ile 10. Sınıflar arasındaki Siber Zorbalık durumları da birbirinden farklı çıkmıştır. Ortalamalara bakıldığında ise dokuzuncu sınıfların ortalaması 1.46, onuncu sınıfların ortalaması 1.50 ve on birinci sınıfların ortalaması 1.19 olarak görülmektedir. Benzer biçimde sınıf seviyeleri ile Siber Mağduriyet arasındaki ilişkiye bakıldığında dokuzuncu sınıflarla onuncu sınıflar arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Ortalamalar incelendiğinde ise dokuzuncu sınıfların 1.87 ve onuncu sınıfların da 1.76 ortalamaya sahip olduğu görülmektedir (Tablo 6).

Tablo 7: Okul Türü ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki standart sapma ve standart hata

		N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
Siber_zor_ort	Fen lisesi	0	1,3843	,52015	,05005
		8			
	Anadolu lisesi	7	1,4863	,53345	,05416
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	0	1,3027	,58758	,05707
	İmam	6	1,4097	,57462	,06057

	hatip lisesi	0			
	Toplam	0	1,3931	,55598	,02776
		1			
	Fen lisesi	0	1,8819	,40867	,03932
		8			
Siber_mag_ort	Anadolu lisesi		1,7672	,25977	,02638
		7			
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	0	1,8664	,19777	,01921
		6			
	İmam hatip lisesi		1,8282	,24526	,02585
		0			
	Toplam	0	1,8380	,29410	,01469
		1			

Tablo 8: Okul Türü ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişki Tek Yönlü Anova Testi

Bağımlı Değişken	(I)okulturu	(J)okulturu	Ortalama fark (I-J)	Standart Hata	Sig.
Siber_zor_ort	Fen lisesi	Anadolu lisesi	-,10200	,07752	,553
		Meslek lisesi	,08159	,07576	,704
		İmamhatip lisesi	-,02546	,07909	,988
Anadolu lisesi	Fen lisesi	Anadolu lisesi	,10200	,07752	,553
		Meslek lisesi	,18358	,07786	,087
		İmamhatip lisesi	,07653	,08110	,781
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Fen lisesi	Anadolu lisesi	-,08159	,07576	,704
		Anadolu lisesi	-,18358	,07786	,087
		İmamhatip lisesi	-,10705	,07943	,533
İmamhatip lisesi	Fen lisesi	,02546	,07909	,988	

		Anadolu lisesi	-,07653	,08110	,781
		Meslek lisesi	,10705	,07943	,533
Siber_mag_ort	Fen lisesi	Anadolu lisesi	,11476*	,04082	,027
		Meslek lisesi	,01559	,03990	,980
		İmamhatip lisesi	,05370	,04165	,570
	Anadolu lisesi	Fen lisesi	-,11476*	,04082	,027
		Meslek lisesi	-,09917	,04100	,075
		İmamhatip lisesi	-,06106	,04271	,482
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Fen lisesi	-,01559	,03990	,980
		Anadolu lisesi	,09917	,04100	,075
		İmamhatip lisesi	,03811	,04183	,799
	İmamhatip lisesi	Fen lisesi	-,05370	,04165	,570
		Anadolu lisesi	,06106	,04271	,482
		Meslek lisesi	-,03811	,04183	,799

Okul türleri ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet arasındaki ilişkiler incelendiğinde Siber Zorbalık ile okul türleri arasında herhangi bir anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ancak Siber Mağduriyet ile okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu farklılık Fen Lisesi ile Anadolu Lisesi öğrencileri arasında görülmektedir. Ortalamalara bakıldığında Fen Lisesi ortalaması 1.88 iken Anadolu Lisesi ortalaması 1.76 olarak belirlenmiştir (Tablo 7).

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada ortaya çıkan verilere bakıldığında Van İli İpekyolu İlçesinde bulunan farklı lise türlerinde (Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ile Anadolu İmam Hatip Lisesi) eğitim öğretim gören öğrenciler arasından çalışmaya katılan öğrencilerden elde edilen verilere göre, lise öğrencilerinde Siber Zorbalık görülmemiş olmakla birlikte öğrencilerin buna yatkın oldukları anlaşılmaktadır. Ancak aynı katılımcıların Siber Mağduriyet seviyesinin oldukça yüksek çıkması şaşırtıcı olmuştur. Gelişen teknolojinin avantajlarından faydalanılırken öğrenciler üzerindeki olumsuz etkisinin de giderek arttığı ve artmaya devam edeceği ifade edilebilir.

Siber zorba olmaya en yüksek ortalamaya sahip olan onuncu sınıfların, dokuz ve on birinci sınıflara oranla daha meyilli olduğu anlaşılmaktadır. Onuncu sınıfları çok yakın

ortalama ile dokuzuncu sınıflar takip etmektedir. Ardından on birinci sınıflar gelmekte ve en düşük ortalamaya ise on ikinci sınıflar sahiptir. Dolayısıyla Siber Zorbalığın alt sınıflarda daha belirgin olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Ve bu gidişatın artarak devam edeceği öngörülebilir. Ancak Siber Mağduriyet düzeyine bakıldığında dokuzuncu sınıf öğrencilerinin en yüksek seviyeye sahip olduğu görülmektedir. Burada mağduriyetin düşük sınıflarda daha fazla olduğu görülmekte ve yine alt sınıfların siber zorbalıktan, gerçek hayattaki zorbalıkta olduğu gibi daha çok etkilendikleri söylenebilir.

Okul türleri ile Siber Zorbalık arasında herhangi anlamlı bir farklılık bulunmadığı için Siber Zorbalığın belli bir okul türünde daha yaygın olduğu da tam olarak söylenemez. Ortalamalara bakıldığında da birbirine yakın değerler elde edilmiştir.

Siber Mağduriyet düzeyi ile okul türü ilişkisine bakıldığında ise Fen Lisesi ile Anadolu Lisesi öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ortalamalara bakıldığında Fen Lisesi öğrencilerinin ortalamaları daha yüksek çıkmıştır. Dolayısıyla Fen Lisesi öğrencileri en çok Siber Mağduriyet yaşayan öğrenciler olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci sırada Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri, üçüncü sırada Anadolu Lisesi öğrencileri ve son olarak da Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri gelmektedir. Akademik başarının yüksek olduğu liselerde Siber Mağduriyet oranının daha fazla olduğu kanısı çıkarılabilir.

Sonuç olarak, internet teknolojilerinin gelişmesi ve bu imkanlara ulaşma kolaylığı en çok çocuk, ergen ve gençleri tehdit etmekte olup zorbalığın sanal ya da internet ortamındaki karşılığı olan “Siber Zorbalık” ve “Siber Mağduriyet” kavramlarının daha fazla irdelenmesi gerektiği neticesine varılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Arıca, O. T. (2011). Siber Zorbalık: Gençlerimizi bekleyen yeni tehlike. *Kariyer Penceresi*, 6, 10–11.
- Arıca, O. T., Tanrikulu, T., Kınay, H. (2012). Siber Mağduriyet Ölçeği'nin İlk Psikometrik Bulguları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, (1), 1-6.
- Arıca, O. T., Tanrikulu, T., Kınay, H. (2012). Siber Zorbalık Ölçeği'nin İlk Psikometrik Bulguları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, (17), 101-114.
- Belsey, B. (2007). Cyberbullying: A real and growing threat. *ATA Magazine*, 88 (1), 14–21.
- Betts, L. R. (2015). *Cyber bullying behaviours*. Encyclopedia of Information Science and Technology . (ss. 6727–6735).
- Boulton, M.J., Smith, P.K. (1994). Bully/victim problems in middle school children: stability, self-perceived competence, peer perceptions and peer acceptance. *British Journal of Developmental Psychology*, 12, 315–329.
- Bulgurcu, S. (2011). *İstanbul ilinde bir ilköğretim okulunda 6–8. sınıflarda akran zorbalığı sıklığının araştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Campfield, D. C. (2008). *Cyber bullying and victimization: Psychosocial characteristics of bullies, victims and bully/victims*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Missoula, MT: Montana Üniversitesi.
- Demirbağ -Bolat, S., Şahin, R., Baloğlu, M. (2011). Aile içi şiddet ve okul zorbalığı. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 2, 147–162.
- Gürhan, N. (2017). Her Yönü ile Akran Zorbalığı. Türkiye Klinikleri. *J Psychiatr Nurs-Special Topics*, 3(2):175-81.
- Hawker, D. S. and Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal of child psychology and psychiatry*, 41(4), 441–455.
- Hinduja, S., Patchin, J.W. (2009). *Bullying beyond the school yard: Preventing and responding to cyberbullying*. California: Carwin Pres.
- Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools: A research of gender differences. *School Psychology International*, 27,157–170.
- MacDonald, C. D. and Roberts-Pittman, B. (2010). Cyberbullying among college students: Prevalence and demographic differences. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 9, 2003–2009.

- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri/Educational Sciences. Theory & Practice*, 2(2), 531–562.
- Raskauskas, J. and Stoltz, A. D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental psychology*, 43(3), 564–575.
- Soydaş D. K. (2011). *Ergenlerde Ebeveyn İzlemesi, Sanal Zorbalık ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilerin Cinsiyete Göre İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tokunaga, R. S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 277–287.
- Vandebosch, H. and Van Cleemput, K. (2009). Cyberbullying among youngsters: Profiles of bullies and victims. *New Media & Society*, 11(8), 1349–1371.
- Yaman, E., Eroğlu, Y., Peker, A. (2011). *Başa çıkma stratejileriyle okul zorbalığı ve siber zorbalık*. Kaknüs Psikoloji. İstanbul.